ZAKLJUČKI POSVETA in PREDLOGI UKREPOV ZA L. 2025

ORGANIZATORJI ·

ZEZG

Univerza v Mariboru
Fakulteta za strojništvo

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za strojništvo

EIMV
ELEKTROINŠTITUT MILAN VIDMAR

Več informacij: Karel Lipič, ZEG, zegslo20@gmail.com

april, 2025

1. RAVNANJE Z ODPADKI ALI UPRAVLJANJE Z VIRI?

V Sloveniji imamo že vzpostavljeno visoko stopnjo ločenega zbiranja komunalnih odpadkov, za njihovo dodatno sortiranje ter delno tudi snovno izrabo, nimamo pa dovolj kapacitet oziroma sistemov za njihovo energetsko izrabo (naprave za soproizvodnjo toplote in električne energije iz odpadkov, bioplinarne, uplinjevalne/pirolizne naprave). Prav zagotovitev kapacitet za energetsko izrabo gorljivih odpadkov, ki se ne morejo materialno izkoristiti, je eden od pogojev, da se izpolni zahteva splošne direktive o odpadkih, ki priporoča zagotavljanje lastnih nacionalnih kapacitet obdelave odpadkov v bližini njihovega nastanka.

Če želimo zmanjšati količino in vpliv odpadkov na okolje, bomo morali uvajati vrednote in vedenje trajnostnega ravnanja vseh deležnikov – proizvajalcev, potrošnikov in odpadkarskega sektorja.
Strokovni posveti, kot je pričujoči v Moravskih Toplicah, so potreben in uspešen način soočanja gledišč, dobrih praks in iskanja najboljših, za vse sprejemljivih, rešitev.

Predlogi ukrepov:

1. Trajnostna samooskrba z viri je osrednja tema krožnega gospodarstva. Stanovanjske soseske je potrebno snovati z upoštevaje trajnost, funkcionalnost in potrebe/navade prebivalcev. Zagotoviti je potrebno ustrezne spodbude in vire za trajnostne rešitve. V trajnostni gradnji je potrebno z jasnimi smernicami za uporabo predizdelanih gradbenih elementov in industrijske metode gradnje povečati učinkovitost in kakovost gradnje ob zmanjšanih stroških, večjemu deležu uporabe recikliranih materialov in nujnem razogljičenju dejavnosti.
2. Gradbeništvo je največji porabnik surovin. Hkrati predstavljajo gradbeni odpadki in odpadki iz rušenja objektov največji masni tok, čeprav bi lahko bili odlično ciljno uporabljeni v kar nekaj panogah. Lahko pa nadomestijo rabo naravnih virov in tako pripomorejo k ohranjanju neobnovljivih naravnih virov in optimizaciji izrabe le-teh.
3. Na državni ravni je potrebno uvesti učinkovite ukrepe in spodbude za izvajanje celotne hierarhije ravnanja z odpadki s poudarkom na prvih treh ravneh in zagotoviti infrastrukturo za njihovo izvajanje. Preprečevanje nastajanja odpadkov, ponovna uporaba in materialno-energijska izraba so ključni za zmanjšanje okoljskih obremenitev in varstvo virov. Ključni elementi za izvedbo zgornjih nalog so:
    - ustrezna zakonodaja,
    - sprememba potrošnikovih navad,
    - zagotovitev ustrezne infrastrukture,
    - optimizacija potrebne logistike.
4. Centri ponovne uporabe naj postanejo sestavni del integriranega sistema ravnanja z odpadki, prednostno kot obvezna dejavnost podjetij za zbiranje in ravnanje z odpadki.

2. UČINKOVITA ENERGIJSKA IZRABA ODPADKOV

V kontekstu trajnostnega razvoja postaja energijska izraba nereciklabilnih gorljivih odpadkov pomembna za zmanjšanje obremenitve okolja in hkrati za pridobivanje energije iz virov, ki so na razpolago, in jih je smiselno izrabiti v Sloveniji. Zato je nujno razviti zmogljivejše sisteme za energijsko izrabo odpadkov doma, kar bi zmanjšalo odvisnost od tujine ter omogočilo trajnostno upravljanje z lastnimi viri. Aktualni vidiki energijske izrabe odpadkov v Sloveniji so pomanjkanje kapacitet za sežig in sosežig, anaerobno predelavo biogenih odpadkov in odpadne biomase, javno upravljanje energetskih objektov, zajemanje in skladiščenje CO_2 in dolgoročna negotovost novih projektov.

Čimprejšnja rešitev za nereciklabilne komunalne gorljive odpadke zahteva urgentno vzpostavitev koncesionirane javne državne gospodarske službe za izrabo teh odpadkov za celotno Slovenijo. Pripravlja se nova Uredbe o opravljanju obvezne državne gospodarske javne službe sežiganja komunalnih odpadkov, ki najbi bila sprejeta še letos in potem tudi razpisana koncesija.

Za ostale gorljive nenevarne odpadke nekomunalnega izvora pa prav tako moramo poiskati rešitve v Sloveniji s sosežigom v obstoječih industrijskih objektih ali gradnjo novih namenskih objektov za sežig. Pri tem je potrebno minimizirati investicijske in obratovalne stroške ob izpolnjevanju BAT zaključkov ter optimizirati uporabo že obstoječih naprav ter tako zakrožiti integralen sistem energijske izrabe vseh gorljivih odpadkov v Sloveniji.
To je prioritetna naloga, ker tudi v tujini zmajuje kapacitet za energetsko izrabo goriva, ki nastajajo na CERO. Požari predolgo skladiščenih gorljivih odpadkov se lahko še povečajo v prihodnosti, ker se v njih pogosto nahajajo litijske baterije.

3. PODNEBNE SPREMEMBE IN KROŽNO GOSPODARSTVO

Na ključnih področjih trajnostnega razvoja smo v preteklem letu pričeli z uvajanjem novosti in mejnikov. Na področju podnebnih sprememb je bilo v ospredju revidiranje Nacionalnega energetskega in podnebnega načrta (NEPN). Fokus revidiranega dokumenta je na razogljičenju prometa, povečanju rabe obnovljivih virov energije in energetski učinkovitosti stavb. Konec leta 2024 je bil dan v javno obravnavno predlog Podnebnega zakona, ki združuje zmanjšanje emisij, prilagajanje na podnebne spremembe in pravičen prehod v trajnostno gospodarstvo. Poleg zavezujočih ciljev, prinaša podlage za oblikovanje in delovanje podnebnega proračuna, podnebnega sveta ter sklada. V drugem delu opredeljuje način prilagajanje podnebnim spremembam in zagotavljanja pravičnega prehoda. Na področju krožnega gospodarstva smo sprejeli oz. pripravljamo različne strategije racionalnega ravnanja z naravnimi viri (zrak, voda in tla). Trenutno največ pozornosti namenjamo sektorjema kmetijstvo in gradbeništvo zaradi racionalnega ravnanja z mineralnimi surovinami.

V tem letu je v ospredju trajnostno poročanje, ki je zaznamovano z implementacijo evropske direktive o trajnostnem poročanju podjetij (*CSRD – Corporate Sustainability Reporting Directive*), ki je začela veljati januarja 2023. V letu 2024 so slovenska podjetja, predvsem tista z več kot 500 zaposlenimi, aktivno pripravljala svoje prve trajnostne izjave v skladu z evropskimi standardi za trajnostno poročanje (*ESRS – European Sustainability Reporting Standards*). Za trajnostno poročanje je značilno, da poleg finančnih informacij razkrivajo tudi nefinančne podatke, kot so vplivi na okolje, socialni dejavniki, upravljanje (*ESG – Environmental, Social, Governance*) in druge trajnostne teme. To pomeni, da bodo podjetja sama aktivno vključena v prepoznavanje svojega vpliva na podnebne spremembe, strategije za zmanjševanje ogljičnega odtisa, spoštovanje človekovih pravic, zagotavljanje raznolikosti in vključenosti ter upravljanje tveganj povezanih s trajnostjo.

Pri prehodu Evropske unije k trajnostnemu gospodarstvu in doseganju podnebnih ter okoljskih ciljev je ključna vloga EU taksonomije. Gre za klasifikacijski sistem, ki določa, katere gospodarske dejavnosti so okoljsko trajnostne, in pomaga gospodarskim družbam, vlagateljem ter državam članicam prepoznati in usmerjati sredstva v trajnostne projekte. Tako morajo trajnostna poročila vsebovati informacije o razvrstiti prihodkov, CAPEX in OPEX po merilih EU taksonomije ter pokazati kako dejavnosti gospodarskih družb prispevajo k šestim okoljskim ciljem EU taksonomije, ki so: blažitev podnebnih sprememb, prilagajanje podnebnim spremembam, trajnostno upravljanje z vodnimi viri, prehod na krožno gospodarstvo, preprečevanje onesnaževanja, varstvo in obnova biodiverzitete ter ekosistemov.

Kot družba moramo zagotoviti:

- Prenos izhodišč Zelenega dogovora v zavest in odgovornost prebivalstva.
- Aktivno vključiti mlade v procese izvajanja Zelenega dogovora, saj se tudi priznani strokovnjaki učijo novih zahtev, ki so potrebne za izpolnjevanje njegovih ciljev. In navsezadnje je dejstvo, da bo naslednja generacija živela z rezultati doseženih ciljev.
- Razumevanje dobrobiti pravočasnega izvajanja ciljev Zelenega dogovora, ki lahko skozi načela trajnostnega financiranja in fleksibilnosti našega gospodarstva postane konkurenčneje in hkrati izpolni načela sonaravnega razvoja.

Predlogi ukrepov:

1. Za uspešnost zelenega prehoda je s stališča podnebne krize poleg razogličenja nujno tudi sprotno prilagajanje gospodarskih aktivnosti ter kmetijskega, zdravstvenega in izobraževalnega sektorja podnebnim spremembam.
2. Temeljito spremeniti netrajnostne življenjske navade prebivalstva, tudi s pomočjo javnih medijev in izobraževalnega sistema z namenom ozaveščanja in motiviranja vseh plasti prebivalstva.
3. Prekiniti povezavo med gospodarsko rastjo in rastjo rabe virov, kar bo možno doseči z izobraževanjem in povezovanjem različnih deležnikov za povečanje razumevanja (delovanja) krožnega gospodarstva.,
4. Varovanje okolja in podnebja ter socialna varnost prebivalstva bodo morali dobiti prioritetni pomen v družbi.
5. Krožno gospodarstvo mora postati osnovna filozofija delovanja vse družbe, saj z njim povečujemo snovno in energijsko učinkovitost ter socialno blagostanje.
6. Predelava odpadkov in njihova smotrna energijska izraba morata postati del nacionalnega krožnega gospodarstva ob upoštevanju industrijske simbioze.
7. Potrebno je spodbujati ukrepe, ki preprečujejo nastanek škodljivih snovi na izvoru ali vsaj omejujejo možnost prenosa le-teh v okolje.
8. Uvajanje krožnega gospodarstva mora vključiti in pravično obremeniti vse prebivalstvo v skladu s socialnim stanjem.
9. Slovenija mora v naslednjem desetletju pospešeno pripravljati projekte za pridobivanje raziskovalnih, razvojnih in drugih sredstev za izvajanje hitrejšega prehoda v krožno gospodarstvo.
10. V strateško razvojno-inovacijskih partnerstvih je potrebno krepiti kapacitete in jim zagotoviti ustrezni dolgoročni položaj v institucionalnem ustroju razvojne politike.
11. Racionalizacija nabora strateških prioritet države naj bo podkrepljena z ustrezno raziskavo trga.

4. OKOLJSKA KOMUNIKACIJA V JAVNI SFERI IN NOVIH KOMUNIKACIJSKIH FORMAH

V Sloveniji so se nakopičili razvojni problemi, za katere se zdi, da si različni formalni in neformalni akterji stojijo nepomirljivo nasproti. Eni so povsem za, drugi pa so absolutno proti predlaganim razvojnim projektom podjetij, občin ali države. To še najbolj velja za tiste sektorje, v katerih se dobro organizirajo strokovni in/ali civilnodružbeni akterji, ki branijo kakršno koli poseg v naravo-okolje-prostor, ki bi poškodoval naravne pogoje bivanja in/ali škodoval zdravju ljudi, živalim, rastlinam in ekosistemom (koncept 'Eno zdravje'). Ta polarizacija je sistemsko proizvedena, in sicer v javni sferi; namreč notranja logika komuniciranja v javni sferi onemogoča komuniciranje, kjer bi lahko prišlo do dialoga in iskanja skupne razvojne rešitve ob upoštevanju omejitev, ki izhajajo iz ohranjanja zdravega okolja-narave-prostora. Politični odločevalci so se v takšni situaciji praviloma odzivali z neodločanjem in posledično je trpel razvoj družbe.

Da bi reševali razvojno-okoljske probleme na čim bolj demokratičen način in ne na oblastno-tehnokratski s prevlado javnega interesa ali celo na avtoritarni način z izključevanjem drugače mislečih akterjev, je treba vzpostaviti komunikacijske forme, ki bodo takšne dialoge omogočale, in sicer tako med strokami, civilnodružbenimi akterji, javnostmi in javno oblastjo. Pri tovrstni komunikaciji je prvi pogoj ta, da se konsenzualno vzpostavijo komunikacijske forme in pravila komuniciranja in da se vključeni akterji zavežejo k skupnemu iskanju rešitve za razvojno dilemo. Te forme morajo biti ustrezno nadgrajene še z aplikacijami v virtualnem prostoru, ki omogočajo večjo inkluzivnost, transparentnost, preglednost nad komunikacijskim procesom in ustvarjenimi alternativnimi rešitvami.

Ta tip demokratične komunikacije oži prostor za nastajanje konfliktnih situacij, zmanjšuje možnost tihega lobiranja in vladanje strankarskih »vrhušk«, ki so v navezavi z drugimi interesno ozko usmerjenimi skupinami. Alternativne možnosti so jasne, odločitev pa je na nas, po kateri poti bomo krenili. Prehod iz kričeče v dialoško demokracije je imperativ trenutka.

Predlogi ukrepov:

1. Na ravni razmerja država in civilna družba je treba civilnodružbene organizacije sistemsko vključevati v procese tvorjenja vsaj vseh tistih politik, ki se nanašajo na zaključke srečanja; vzpostavljati nove inkluzivne komunikacijske forme, kjer se bodo udejanjala deliberativna načela in ki bodo onemogočala okoljsko zavajanje (*greenwashing*) v komunikaciji podjetij z državo in javnostmi ipd.
2. Pri izvajanju ozaveščevalnih akcij naj državne ustanove določijo prednostne vsebine, ki naj bodo tudi financirane. V ospredju naj bo najprej ozaveščanje pri zmanjševanju in sortiranju odpadkov. Podatki embalažnih družb in predelovalcev odpadkov kažejo na slabo kakovost ločeno zbranih frakcij odpadkov. Družbe, ki se ukvarjajo s to dejavnostjo še ugotavljajo, da se kakovost po ozaveščevalnih akcijah izboljša, po njenem izteku pa kakovost ločeno zbranih odpadkov sčasoma spet upade.
3. MOPE RS naj aktivno sodeluje pri promociji obratov za termično obdelavo odpadkov, in sicer z informiranjem (na primer z informacijami o načinu in kakovosti nadzora nad obstoječimi napravami) in s podporo dejavnosti kot celoti, ne da bi favorizirala določen segment.
4. MOPE RS naj si za cilj postavi krepitev ugleda strokovnih služb in ustanov v resorju. Tu mislimo na primer na okoljske inšpekcije in ARSO oziroma na tisti del agencije, ki izdaja

soglasja. Zaupanje v takšne organe je pomembno tudi pri pridobivanju javne podpore na primer za umeščanje in postavitev naprav za energetsko izrabo odpadkov.

5. Za hitrejši prehod v krožno gospodarstvo naj MOPE RS permanentno izvaja nacionalno kampanjo ozaveščanja glede racionalne rabe virov in stalno informira javnost o pomenu zmanjševanja odpadkov, pravilnem ločevanju in uporabi odpadkov kot sekundarnega vira surovin (pristojen MOPE) po vzoru nacionalne kampanje MKGP »Izbrana kakovost – Slovenija«.

ORGANIZACIJSKI ODBOR STROKOVNEGA POSVETOVANJA

Karel Lipič (predsednik), dr. Viktor Grilc, dr. Niko Samec, dr. Filip Kokalj, dr. Lučka Kajfež Bogataj, mag. Igor Petek, dr. Tomaž Katrašnik, dr. Tomaž Vuk, dr. Klavdija Rižnar, dr. Janez Ekart, Drago Dervarič, Predrag Šinik, dr. Rudi Vončina, dr. Andrej Lukšič, Jože Leskovar, Jure Fišer, mag. Vilma Fece, Vilko Pešec, dr. Nada Pavšer

Zaključki posvetovanja bodo posredovani širši javnosti, pristojnim državnim organom, strokovnim institucijam, nevladnim organizacijam in medijem.

Več informacij o posvetu in strokovnih prispevkih: *www.bistra.si./gospodarno-in-odgovorno*